

РЕКОМЕНДАЦІЇ

**слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань молоді і спорту
на тему: «Шляхи удосконалення діяльності органів державної влади,
органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського
суспільства щодо формування культури безпеки життєдіяльності у дітей
та молоді в умовах сучасних викликів»**

м. Київ

8 вересня 2023 року

Учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань молоді і спорту на тему: «Шляхи удосконалення діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства щодо формування культури безпеки життєдіяльності у дітей та молоді в умовах сучасних викликів», що відбулися від 8 вересня 2023 року, наголосили, що в умовах повномасштабного збройного вторгнення російської федерації, цілеспрямованого руйнування рашистами об'єктів цивільної інфраструктури та намагання влаштувати в Україні техногенні катастрофи питання формування культури безпеки життєдіяльності у дітей та молоді має стратегічний характер.

В Україні проводиться значна робота щодо навчання здобувачів освіти діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26.06.2013 № 444. Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та Державного стандарту початкової освіти питання щодо безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та надання домедичної допомоги інтегровані у зміст таких обов'язкових навчальних предметів: на рівні початкової освіти – «Я досліджую світ»; на рівні базової середньої освіти – «Основи здоров'я»/«Здоров'я, безпека, добробут»; на рівні профільної освіти – «Захист України».

Міністерство освіти і науки України спільно з Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» здійснює роботу щодо інтеграції у зміст загальної середньої освіти питань, спрямованих на формування культури безпеки життєдіяльності у дітей та молоді в умовах сучасних викликів. Разом з тим учасники слухань підкреслюють необхідність узгодження змісту зазначених навчальних предметів, а також посилення уваги до набуття практичних умінь та навичок учасниками освітнього процесу.

Створено 1554 класи безпеки, в яких організовано заняття з вивчення правил пожежної та мінної безпеки, алгоритмів дій під час отримання сигналу «Увага всім!», а також на випадок виникнення інших надзвичайних ситуацій, проводяться Тижні безпеки дитини та Дні цивільного захисту.

Розроблено нормативні документи з питань безпеки освітнього середовища. Зокрема, Міністерство внутрішніх справ України спільно з Міністерством освіти і науки України, Національною поліцією, Державною

службою України з надзвичайних ситуацій, іншими заінтересованими органами державної влади в рамках загальнонаціонального проекту «Безпечна країна» ініціювало та розпочало реалізацію експериментального проекту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі» задля забезпечення співпраці на засадах партнерства поліцейських, рятувальників, працівників органів місцевого самоврядування, закладів освіти з метою створення належного рівня безпеки в освітньому середовищі, запобігання, раннього виявлення, припинення та усунення негативних явищ та їхніх шкідливих наслідків щодо безпеки учнів відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проекту «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі» від 15.08.2023 № 867.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій проводить у закладах освіти інформаційно-роз'яснювальну роботу з учасниками освітнього процесу щодо дій у надзвичайних ситуаціях. З початку 2023 року організовано навчання і тренування щодо безпеки життєдіяльності, зокрема з питань мінної безпеки та алгоритму дій у разі отримання сигналу «Повітряна тривога». Загалом у закладах освіти проведено більше 42 тисяч таких заходів, якими охоплено більше 1 мільйона 134 тисяч осіб.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій спільно з Міністерством освіти і науки України активно проводить розвиток на базі закладів освіти Руху юних рятувальників-пожежних. У підсумку створено 2 тис. 107 дружин юних рятувальників-пожежних та охоплено понад 14 тис. дітей.

У закладах позашкільної освіти впроваджується наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій», розроблена Лабораторією позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Заклади позашкільної освіти взаємодіють з Державною службою України з надзвичайних ситуацій та громадськими об'єднаннями з метою підтримки діяльності гуртків «Юний рятувальник», «Школа безпеки» та «Сокіл-Джура».

Комісія з позашкільної освіти Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» надала гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» навчальним програмам з позашкільної освіти фізкультурно-спортивного напрямку «Юний рятувальник» та «Рятувальне багатоборство», які є особливо актуальними в умовах воєнного стану. Основний наголос у змісті програм зроблено на набутті вихованцями умінь та практичних навичок щодо поведінки в екстремальних умовах, зокрема про порядок дій у разі загрози або виникнення надзвичайної ситуації, наданні домедичної допомоги, формуванні позитивного ставлення підростаючого покоління до фізичної культури і спорту як складової збереження і зміцнення їхнього здоров'я.

Вагомий внесок у формування культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді роблять молодіжні та дитячі громадські об'єднання, інститути громадянського суспільства, які здійснюють діяльність у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, культури безпеки

життєдіяльності дітей та молоді. У рамках реалізації цього компоненту неформальної освіти створюються відповідні гуртки, клуби, проводяться тематичні табори, у тому числі за підтримки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Особливо необхідно відзначити Всеукраїнський громадський дитячий рух «Школа безпеки, що протягом багатьох років працює над вихованням культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді, формування у них практичних умінь та навичок щодо дій у надзвичайних ситуаціях природного та техногенного характеру, популяризації професії рятувальника, Національну скаутську організацію України «Пласт», Національну організацію скаутів України, які в своїх таборах приділяють велику увагу формуванню у дітей та молоді умінь та навичок щодо дій у надзвичайних ситуаціях.

Учасники слухань відзначили важливість партнерської допомоги, що надається в рамках співпраці Всеукраїнського громадського дитячого руху «Школа безпеки» та федерального об'єднання "THW-Jugend e.V." Федеративної Республіки Німеччина, з навчання молодіжних лідерів і волонтерів громадських об'єднань методиці та дидактиці фахового навчання дітей і підлітків з цивільного захисту та у надзвичайних ситуаціях «@disaster», що сприятиме формуванню у них сучасних умінь та практичних навичок. Імплементация цього досвіду із залученням широкого кола молодіжних та дитячих громадських об'єднань, впровадження інноваційних форм навчання в усіх регіонах України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення є надзвичайно актуальним завданням для всіх суб'єктів, що працюють з дітьми та молоддю.

Учасники слухань підкреслили, що діяльність з формування культури безпеки життєдіяльності у дітей та молоді повинна мати практико-орієнтовний характер. Необхідно посилити увагу до популяризації цих питань, насамперед шляхом проведення регулярних практичних тренінгів, змагань з безпеки життєдіяльності, навчально-тренувальних зборів і польових таборів, імітаційних та рольових ігор. Зміст освіти з формування культури безпеки життєдіяльності потребує оновлення, зважаючи на виклики і ризики воєнного стану, а також посилення компоненту з набуття практичних умінь та навичок щодо дій у надзвичайних ситуаціях, налагодження дієвого партнерства з підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій, інститутами громадянського суспільства. Нагальним є зміна акцентів в реалізації державної політики з формування культури безпеки дітей та молоді, дотримання балансу між обов'язковим навчанням дітей та молоді та отриманням ними практичних навичок ефективно діяти в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій в дитячих та молодіжних громадських об'єднаннях, гуртках, факультативах, таборах, зборах-змаганнях тощо.

Передовсім дітей та молодь необхідно переконливо спонукати до здобуття знань і навичок з цивільного захисту, безпеки життєдіяльності та рятувальної справи, надання домедичної допомоги. Для цього варто розширити мережу гуртків, факультативів з культури безпеки життєдіяльності в закладах освіти, у тому числі закладах позашкільної освіти, з можливістю вибору за бажанням здобувача освіти, урізноманітнити форми проведення таких навчань та змагань. Потрібно поширювати

кращий досвід проведення таборів юних рятувальників, юних пожежників, з військово-патріотичного виховання, зборів-змагань з рятувального багатоборства. Також необхідно посилити увагу до набуття практичних навичок дітьми до дій у надзвичайних та небезпечних ситуаціях в гуртках «Юний рятувальник», «Школа безпеки», «Сокіл-Джура,

Робота з реалізації державної політики щодо формування у дітей та молоді культури безпеки життєдіяльності має проводитися в кожній територіальній громаді шляхом об'єднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, підрозділів Збройних Сил України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій, молодіжних центрів, громадських об'єднань тощо.

Враховуючи вищезазначене, учасники слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань молоді і спорту р е к о м е н д у ю т ь:

1. Кабінету Міністрів України:

1) у сфері вдосконалення нормативно-правової бази:

до 1 березня 2024 року розробити та затвердити Стратегію формування безпеки життєдіяльності дітей та молоді з урахуванням вимог законодавства України у сфері забезпечення безпеки;

до 1 червня 2024 року розробити з урахуванням положень Стратегії формування безпеки життєдіяльності дітей та молоді та внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про внесення змін до Кодексу цивільного захисту України щодо формування культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді;

2) забезпечити координацію дій та взаємодію Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства оборони України, Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій з питань організації та здійснення цілеспрямованої роботи з формування культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді;

3) забезпечити підготовку Міністерством освіти і науки України, Міністерством внутрішніх справ України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій навчальних, методичних, науково-популярних та спеціалізованих видань, публікацій, відеоматеріалів щодо популяризації здорового та безпечного способу життя, запобігання дитячому травматизму, насамперед у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, для вчителів, вихователів закладів освіти, керівників гуртків, факультативів, курсів з безпеки життєдіяльності з акцентом на оприлюднення відповідних матеріалів на час дії воєнного стану на веб-сайтах, веб-порталах, у соціальних мережах;

4) доручити Міністерству культури та інформаційної політики, Міністерству цифровізації України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству соціальної політики України:

забезпечити створення веб-порталу дитячої безпеки, радіо- і телепередач з питань безпеки життєдіяльності для дітей та молоді, відеоматеріалів, у тому числі анімаційних, адаптованих для відповідних вікових категорій, та їх поширення на відеохостингах, зокрема YouTube, у соціальних мережах/месенджерах;

вживати заходів для обмеження реклами продуктів, шкідливих для здоров'я, зокрема алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, для поширення інформації про шкоду куріння та вживання алкоголю;

5) доручити Міністерству освіти і науки України:

сприяти збільшенню в закладах загальної середньої освіти та позашкільної освіти кількості гуртків, факультативів, курсів з цивільного захисту, безпеки життєдіяльності та рятувальної справи, надання домедичної допомоги за вибором здобувача освіти, набуттю дітьми практичних навичок щодо дій у надзвичайних ситуаціях у гуртках «Юний рятувальник», «Школа безпеки», «Сокіл-Джура», дружинах юних рятувальників-пожежних, із залученням до такої роботи учасників бойових дій, працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, представників громадських об'єднань;

забезпечити розроблення відповідних програм та методичних рекомендацій, організацію підготовки та перепідготовки керівників таких гуртків, факультативів, курсів;

забезпечити оновлення навчальних програм позашкільної освіти з урахуванням наскрізної навчальної програми з позашкільної освіти «Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій» та методичних рекомендацій до неї, розроблених Лабораторією позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

забезпечити впровадження програм психологічної підтримки для дітей та молоді, які стикаються з проблемами алкогольної, тютюнової, наркотичної залежності;

сприяти налагодженню співпраці закладів освіти з громадськими об'єднаннями з питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту дітей і учнівської молоді, презентації їхньої діяльності під час виховних годин та в інших формах роботи;

доручити Державній науковій установі «Інститут освітньої аналітики» спільно з Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України організувати здійснення моніторингу поведінки дітей та молоді у надзвичайних ситуаціях, а також проведення соціологічних досліджень на тему: «Орієнтири безпеки життєдіяльності та цивільного захисту»;

6) доручити Міністерству внутрішніх справ України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій:

сприяти організації та проведенню молодіжними та дитячими громадськими об'єднаннями, інститутами громадянського суспільства, які здійснюють діяльність у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, на регіональному рівні щороку регулярних практичних заходів і тренінгів з формування у дітей та молоді культури безпеки життєдіяльності;

підтримати включення до плану основних заходів цивільного захисту України на 2024 рік та наступні роки заходів, спрямованих на підвищення рівня обізнаності та практичної підготовки дітей та молоді до дій надзвичайних ситуацій, у тому числі що проводяться молодіжними та дитячими громадськими об'єднаннями, інститутами громадянського суспільства, які здійснюють діяльність у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;

7) доручити Міністерству молоді та спорту України:

забезпечити підтримку молодіжних проєктів, інших заходів, спрямованих на формування у дітей та молоді практичних навичок з культури безпеки життєдіяльності;

спільно з Міністерством освіти і науки України, Національною академією педагогічних наук України, науковими установами, молодіжними та дитячими громадськими об'єднаннями забезпечити вивчення та поширення кращого зарубіжного досвіду діяльності молодіжних неурядових організацій щодо формування культури безпеки дітей та молоді, запобігання дитячому травматизму, розвитку навичок безпеки життєдіяльності у дітей та молоді через систему позашкільної та неформальної освіти, сприяти розширенню співробітництва молодіжних та дитячих громадських об'єднань у цій сфері з міжнародними партнерами.

2. Місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування в установленому порядку забезпечити:

координацію дій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, підрозділів Збройних Сил України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, громадських об'єднань з реалізації державної політики щодо формування культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді на місцевому та регіональному рівнях;

вжиття заходів для популяризації культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді;

включення до місцевих та регіональних програм заходів, спрямованих на формування культури безпеки життєдіяльності дітей та молоді;

підтримку за рахунок коштів місцевих бюджетів молодіжних проєктів, інших заходів, спрямованих на формування у дітей та молоді практичних навичок з культури безпеки життєдіяльності;

надання фінансової та організаційної допомоги у проведенні масових спортивних заходів для дітей та молоді, спрямованих на популяризацію здорового способу життя.

